

درس برنامه ریزی درسی

دانشگاه فرهنگیان تربت
حیدریه - واحد خواهران
(گروه های ۷۱، ۷۲، ۷۰)

استاد خانم حمیدی

L/O/G/O

سرفصل درس «برنامه‌ریزی درسی در آموزش ابتدایی»

۱. معرفی درس و منطق آن

برنامه‌ریزی درسی به عنوان یک «فرایند»، یکی از فعالیت‌های اساسی در آموزش و پرورش نوین است. آموزش نظام‌مند و گسترده، نیازمند آن است که با اتخاذ تدابیر قبلی همراه شود. چنین تدابیری می‌تواند فعالیت‌های عاملان فرایند تربیتی را هدایت کند. اتخاذ تدابیر هدایت‌گر فعالیت‌های معلم و متعلم در موقعیت تربیتی، برنامه‌ریزی درسی نامیده می‌شود. برنامه‌ریزی درسی با این معنا، یکی از فعالیت‌های ضروری معلم است. معلم حتی در نظام‌های متمرکز برنامه‌ریزی درسی هم «برنامه‌ریز درسی بهره‌گیر» یا «برنامه‌ریز درسی اجرایی» است. چنین تکلیف و البته چنین اختیاری سبب می‌شود یادگیری استفاده از این پدیده مهم حیات آموزشی برای معلمان ضروری گردد. دانستن زبان برنامه‌ریزی درسی یا آشنائی با دانش آکادمیک برنامه‌ریزی درسی برای معلمان حتی در یک سیستم متمرکز که تصور می‌شود معلم نقش عمده‌ای در تولید ندارد و مصرف کننده صرف است، ضرورت دارد؛ زیرا برنامه درسی در «سطوح مختلف» تعریف می‌شود و در بسیاری از این سطوح در نظام‌های آموزشی متمرکز هم معلم (به شکل فردی یا جمعی) نقش دارد. پس معلم به جای آنکه به حلقه سست زنجیره تعلیم و تربیت بدل شود، باید اتفاقاً در نقش مقوم برنامه و تقویت‌کننده آن ظاهر شود. برنامه درسی در دستان معلم می‌تواند به یک پدیده «پوچ» (برنامه درسی پوچ) تبدیل شود. یعنی معلم می‌تواند آنچه در مرحله تولید به درستی تدوین شده است، را از دستور کار خارج کند یا به صورت غیر موثر آموزش دهد. پرهیز از این دام، یکی از لوازم عمل حرفه‌ای معلم است. معلم می‌تواند به ضعیف‌ترین حلقه زنجیره نظام آموزشی بدل شود و چنانکه گفته‌اند «زنجیر، همانقدر قوت دارد که ضعیف‌ترین حلقه آن». به بار نشستن تلاش‌های دیگران نیاز به همت

معلمان حتی در یک سیستم متمرکز که تصور می‌شود معلم نقش عمده‌ای در تولید ندارد و مصرف کننده صرف است، ضرورت دارد؛ زیرا برنامه درسی در «سطوح مختلف» تعریف می‌شود و در بسیاری از این سطوح در نظام‌های آموزشی متمرکز هم معلم (به شکل فردی یا جمعی) نقش دارد. پس معلم به جای آنکه به حلقه سست زنجیره تعلیم و تربیت بدل شود، باید اتفاقاً در نقش مقوم برنامه و تقویت کننده آن ظاهر شود. برنامه درسی در دستان معلم می‌تواند به یک پدیده «پوچ» (برنامه درسی پوچ) تبدیل شود. یعنی معلم می‌تواند آنچه در مرحله تولید به درستی تدوین شده است، را از دستور کار خارج کند یا به صورت غیر موثر آموزش دهد. پرهیز از این دام، یکی از لوازم عمل حرفه‌ای معلم است. معلم می‌تواند به ضعیف‌ترین حلقه زنجیره نظام آموزشی بدل شود و چنانکه گفته‌اند «زنجیر، همانقدر قوت دارد که ضعیف‌ترین حلقه آن». به بار نشستن تلاش‌های دیگران نیاز به همت و دقت معلم دارد تا محرومیت ناشی از حذف آنچه باید آموزش داده شود، بر شاگردان تحمیل نشود. معلمان آینده به دلیل چنین شرایطی نیاز دارند با مبانی، اصول و مراحل برنامه‌ریزی درسی آشنا شوند و بتوانند از فنون آن در عمل بهره بگیرند. کسب این مهارت به همراه فهم برنامه درسی، لازمه عمل حرفه‌ای معلم در موقعیت مدرسه است. برای تحقق دستاوردی، ضروری است معلمان با منابع این حوزه علمی، با نمونه‌هایی از برنامه‌های درسی و با برخی از اعمال و فعالیت‌های برنامه‌ریزی درسی آشنا شوند و برای اقدام به آن، تمرین‌هایی داشته باشند. چنین شرایطی می‌تواند به آنان کمک کند تا معلمان آینده در طول دوره آموزشی در معرض تجربیات متنوع و غنی قرار گرفته و قادر به مطالعه، تصمیم‌گیری و ارزیابی نتایج تصمیمات در موقعیت‌های پیچیده آموزشی و تربیتی مبتنی بر یافته‌های علمی و پژوهشی باشند.

ارزشیابی پایانی: ارزشیابی پایانی در درس برنامه‌ریزی درسی در قالب یک آزمون مکتوب پایانی صورت می‌گیرد که در آن دانشجویان یادگیری‌ها و تجارب خود از مطالعه منابع و مباحثات کلاس درس را بر اساس پرسش‌های آموزشگر، ارائه می‌کنند.

ارزشیابی ضمن نیمسال: ارزشیابی ضمن نیمسال برای اطمینان از پیشرفت مناسب یادگیری انجام می‌شود و دستاورد آن جهت ارزشیابی نهایی بکارگرفته می‌شود.

ارزشیابی تکالیف: ارزشیابی انجام تکالیف کلاس درس و مشارکت در مباحث با هم لحاظ می‌شوند. آموزشگر در مواردی که مصلحت بداند، اجازه می‌دهد تا دانشجویان بر اساس بازخوردهای او به کار پژوهشی به اصلاح آن اقدام کنند.

سهم هر یک از موارد ارزشیابی به شرح زیر محاسبه می‌شود:

- پاسخگویی به تکالیف و شرکت فعال در کلاس: ۲۵ درصد امتیاز

- آزمون ضمن نیمسال: ۲۵ درصد امتیاز

- آزمون پایانی: ۵۰ درصد امتیاز

سایر نکات:

مواردی که توجه به آن در این درس مهم است:

آمادگی مدام برای گفتگوهای کلاس.

مشارکت جدی و موثر در مباحث کلاس.

رعایت نظم حضور و حساسیت به زمان درس.

رعایت اخلاق پژوهش در انجام تکالیف و در فعالیت عملی.

مطالعه منابع تکمیلی معرفی شده توسط آموزشگر و سایر منابع مفید.

خلاصه و نکات ظاهری تکالیف که به صورت مکتوب به آموزشگر تحویل می‌شود.

منبع : مقدمات برنامه
ریزی درسی ، دکتر
حسن ملکی، نشر سمت

فصل اول

جایگاه برنامه ریزی در تعلیم و تربیت

L/O/G/O

جایگاه برنامه ریزی در تعلیم و تربیت

تعلیم و تربیت را باید فرایندی منظم و مستمر در نظر بگیریم که هدف آن هدایت و رشد همه جانبه ی شخصیت فراگیران در جهت شکوفایی استعدادهایشان است.

ویژگیهای تعلیم و تربیت

- تربیت به انسان اختصاص دارد .
- تربیت جنبه ی تعاملی وپویا دارد .
- در تربیت جوشش از درون به وقوع میپیوندد نه انتقال از بیرون .
- تربیت هدفدار است .
- تعلیم و تربیت را نمیتوان پیش بینی کرد .
- تعلیم و تربیت مقوله ای چند وجهی وچند عاملی است.
- هیچ بعدی از ابعاد تربیت بدون حمایت و ارتباط با سایر ابعاد محقق نمی شود .
- تعلیم و تربیت مقوله ای اجتماعی است .
- تربیت واقعی محصول خیزش همه ی قابلیتها وامکانات وجودی است.
- تعلیم و تربیت به تدریج و در توالی زمانی منطقی شکل می گیرد .
- تعلیم و تربیت محور همه ی فعالیتهای زندگی است و در همه ابعاد زندگی اثر می گذارد .

تربیت برنامه محور

تعلیم و تربیت دو نوع است : (۱) رسمی (۲) غیر رسمی

انسان در طول زندگی خود با اثر پذیری از عوامل گوناگون تربیت می شود بنابراین نمی توان تعلیم و تربیت او را به یک یا دو عامل محدود کرد بلکه باید بطور کلی محیط زندگی فرد را مربی او فرض کرد آنچه تعلیم و تربیت غیر رسمی نامیده می شود همین تاثیرات مثبت و منفی انسان از عوامل و رویدادهای متن زندگی است ولی آنچه موضوع بحث ماست و در منابع علمی و تربیتی بررسی می شود **تعلیم و تربیت رسمی** است زیرا تاثیرات غیر رسمی و کنترل نشده نمی تواند افراد را در جهت هدفهای کلی مورد انتظار حرکت دهد .

ضرورت برنامه ریزی در تعلیم و تربیت

بدون برنامه ریزی نمی توان پیشرفت کرد . برنامه ریزی به منزله ی امری مهم و ضروری در همه سازمان ها و نهادها مستمر ومؤثر است.

با رویکرد برنامه محور است که شناخت وضع موجود و هندسه دقیق واقعیتها ضرورت می یابد و منابع به امکانات تبدیل و از امکانات به صورت بهینه استفاده می شود.

داشتن هدف شناخت وضع موجود منابع و امکانات تحقق هدف

انواع برنامه ریزی در تعلیم و تربیت

۱- طراحی ویژه و خرد : به تهیه طرحهایی اطلاق میشود که با داشتن هدفی کاملاً مشخص و قابل اندازه گیری و ارزشیابی ، محدوده زمانی اجرایی آنها معلوم باشد .
مثال: طرح تربیت دبیر طرح پیشگیری از رفتارهای پر خطر طرح تربیت مشاور

۲- طراحی آموزشی معلم: معلم به قصد مدیریت بهتر یادگیری در کلاس درس انجام میدهد .مثال:
طرح درس روزانه و سالانه معلم

۳- برنامه ریزی نیروی انسانی : برای تربیت عموم کارکنان آموزش و پرورش انجام میشود.
مثال: دوره های آموزشی بدو خدمت و ضمن خدمت کارکنان

۴- برنامه ریزی آموزشی : همه ابعاد و ارکان آموزش و پرورش در دوره ها و سطوح گوناگون را در بر می گیرد

۵. برنامه ریزی درسی : با یادگیری ارتباط نزدیک تری دارد و به طراحی عناصر و عوامل مختلف آن مربوط میشود.

تفاوت برنامه ریزی آموزشی و درسی

educational planning & curriculum planing

۱. برنامه ریزی درسی، ویژه تر و اختصاصی تر از برنامه ریزی آموزشی است. زیرا برنامه ریزان آموزشی در حوزه کلی نظام آموزشی فعالیت می کنند که برنامه درسی جزئی از آن حوزه کلی است. برنامه ریزی آموزشی محدود به برنامه درسی نمی شود، عوامل و نهادهای دیگری چون عوامل جمعیت شناسانه، عوامل اقتصادی و عوامل سیاسی در نظام های آموزشی مورد بررسی قرار می گیرند که برنامه ریزی درسی به صورت رسمی و مستقیم توجه کمی به آنها دارد.

۲. برنامه ریزی درسی بیشتر با مبانی روانشناختی، فلسفی و اجتماعی آموزش و پرورش سر و کار دارد و پایه های تئوریک خود را از این رشته ها می گیرد ولی برنامه ریزی آموزشی بیشتر با مباحث و مدل های کمی جمعیت شناسانه، خط مشی ها و سیاست های دولت و جنبه های اقتصادی آموزش و پرورش مرتبط است.

۳. برنامه های درسی معمولاً "برجنبه کیفی و محتوایی تأکید دارند و با جریان ذاتی و فرایند تعلیم و تربیت سر و کار دارند. اما برنامه های آموزشی بیشتر جنبه کمی داشته و با صورت و ظاهر آموزش و پرورش مرتبط هستند

• (برگرفته از کتاب اصول برنامه ریزی درسی، دکتر یارمحمدیان ۱۳۸۹)

فصل دوم

برنامه ریزی درسی

برنامه ریزی درسی (curriculum planning)

مجموعه قواعد و ضوابطی است که به همه عوامل و عناصر یادگیری،
منطق و سازمان می دهد و به فعالیتهای یادگیری نظام می بخشد

ماحصل برنامه ریزی درسی ← برنامه درسی
معادل واژه **currere** به معنای دوره یا راهی که باید طی شود.

ویژگیهای برنامه ریزی درسی

- ماهیت علمی و عملی دارد (اصول وقوائد دارد)
- فرایند است (با حرکت رو به توسعه همراه است)
- کار جمعی است (با تخصصهای گوناگون ارتباط دارد پس باید از متخصصهای گوناگون استفاده کرد)
- تداوم دارد (یعنی بعد از اجرا و ارزشیابی بایستی بر آن نظارت داشت و اقدامات اصلاحی را انجام داد)
- پژوهش محور است (اگر بدون مبنای پژوهشی برنامه ریزی صورت گیرد خطای بزرگی مرتکب می شوید)
- به دوره تحصیلی و ماده درسی وابسته است (برنامه درسی دوره ابتدایی تفاوت اساسی با دوره های بالاتر دارد)

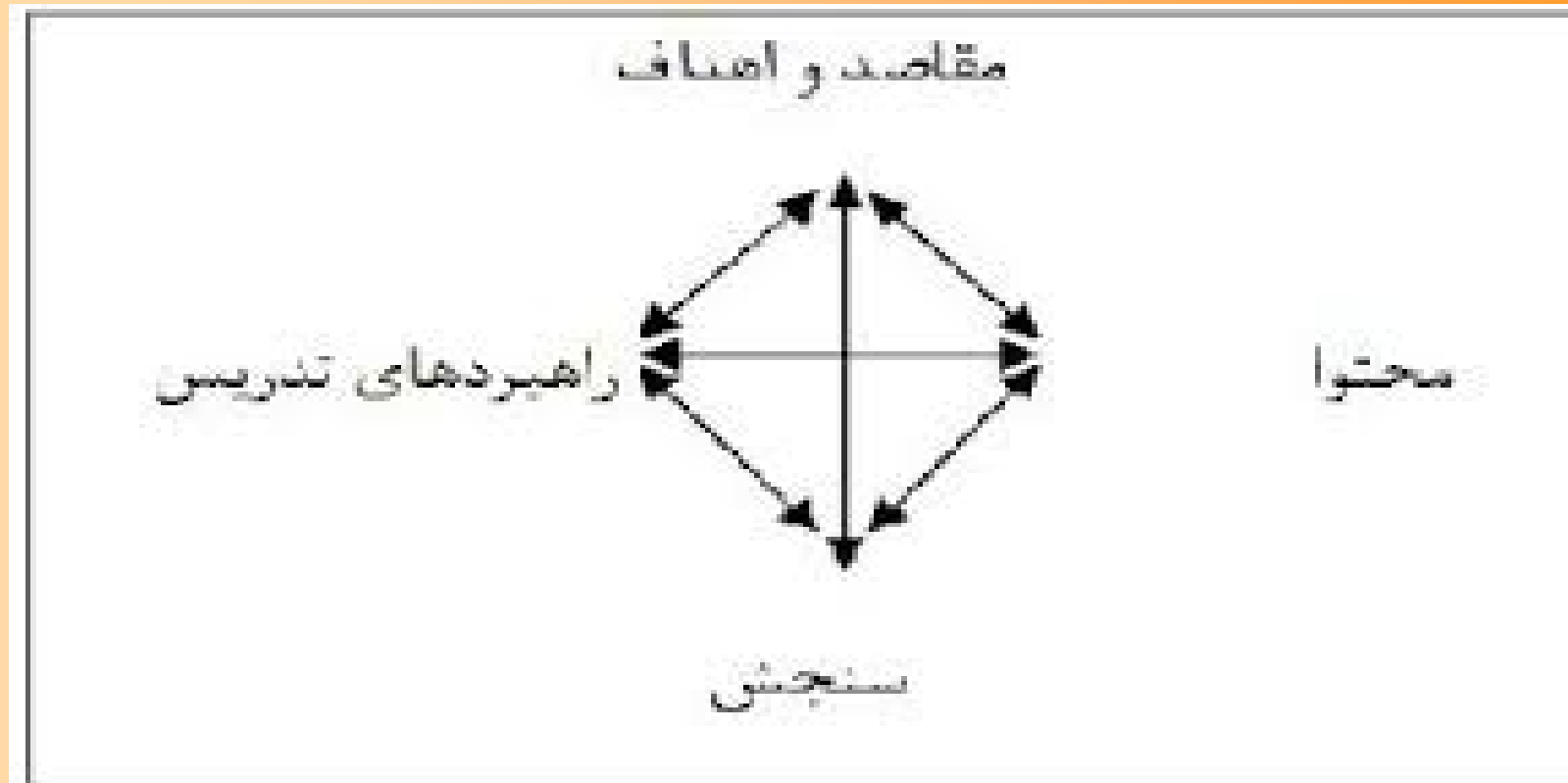

عناصر برنامه درسی

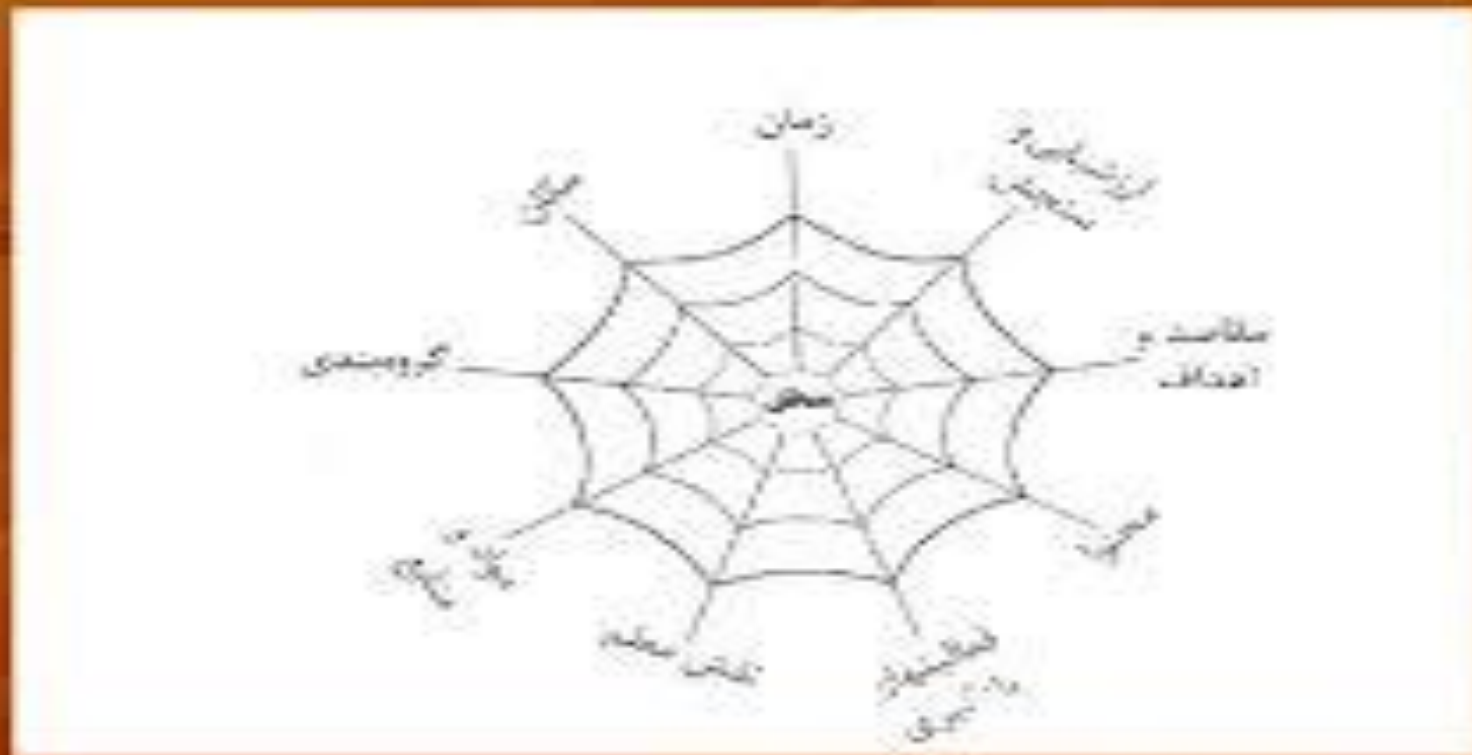

➤ هدف، محتوا، روش، ارزشیابی

(عناصر مواد خالصی هستند که نمی‌توان آنها را به دو ماده یا مواد بیشتر طوری تفکیک کرد که خاصیت مواد بدست آمده از ماده اصلی متفاوت باشد)

عناصر برنامه درسی از نظر واکر (مدل عنکبوتی): مقاصد و اهداف، محتوا، فعالیت‌های یادگیری، نقش معلم، مواد و منابع، گروه بندی، مکان، زمان، ارزشیابی

مدرسه یک گروه یاد و روش و برای توسعه منابع انسانی و اجتماعی و اقتصادی
 ۱۹۸۸ - ۱۳۸۸ - ۱۳۸۸ - ۱۳۸۸

عناصر برنامه درسی واکر به دنبال پاسخ گویی به سوالات زیر است:

- ۱- چرا فراگیرندگان باید. (این مسئله)..... را یاد بگیرند
- ۲- یادگیرندگان در جهت تحقق چه اهدافی به یادگیری می پردازند؟
- ۳- یادگیرندگان چه چیز می آموزند؟
- ۴- یادگیرندگان چگونه می آموزند؟
- ۵- معلم چگونه فرآیند تدریس و یادگیری را تسهیل می کند؟
- ۶- یادگیرندگان با کمک چه چیزی به یادگیری می پردازند؟
- ۷- کجا به یادگیری می پردازند؟
- ۸- کی و چه زمانی یاد می گیرند؟
- ۹- چقدر در یادگیری پیشرفت داشته اند؟

این اسلاید خیلی مهم است **

• یک سوال پژوهشی برای شما دانشجوی گرامی:

• براساس عناصر واکر یک برنامه درسی طراحی کنید (مثال: مسله ی من آموزش گیتار)

• ۱- چرا دانش آموز باید گیتار را یاد بگیرد؟

• ۲- هنرجوی گیتار در جهت تحقق چه اهدافی به یادگیری گیتار پردازد؟

• ۳- هنرجو چه چیز می آموزد؟

• ۴- هنرجو چگونه می آموزد؟

• ۵- معلم (هنرآموز) چگونه فرآیند تدریس و یادگیری را تسهیل می کند؟

• ۶- هنرجو با کمک چه چیزی به یادگیری گیتار می پردازد؟

• ۷- هنرآموز با چه کسانی به یادگیری می پردازد؟

• ۸- هنرآموز کجا و چه زمانی به یادگیری می پردازد؟

• ۹- هنرآموز چقدر در یادگیری گیتار پیشرفت داشته است؟

- دانشجوی گرامی: شما می توانید هر مسئله، دغدغه؛ موضوع، سوژه و را انتخاب کنید و برایش طراحی برنامه درسی داشته باشید و به تک تک این سوالات پاسخ دهید.
- انجام این تکلیف دو نمره مازاد دارد

ویژگیهای برنامه درسی مطلوب

۱- توجه به همه عناصر برنامه درسی (برنامه درسی ناقص --- یادگیری ناقص --- تربیت ناقص)

۲- وضوح (ابهام آفت یادگیری است)

۳- توازن (توازن بین سه عنصر مفاهیم، فعالیتها و ارزشها و نگرشها)

۴- انعطاف (سازگاری با شرایط بیرونی، همسو سازی برنامه با امکانات و شرایط اجرایی)

۵- ارتباط با سایر سطوح

۶- تناسب با مخاطب

۷- بسیج همه استعدادها و تواناییها (مهارت‌های ذهنی، اجتماعی، هنری...)

- ۸- ابتدای بر نیازها (مبتنی بر نیازها) : به سوالات و خواسته های اساسی یادگیرنده پاسخ دهد.
- ۹- نگاه فرآیندی به محتوا: بخشی از محتوا در حین تعامل به وجود می آیند لذا نمی توان تمام محتوا را در آغاز پیش بینی و تعیین کرد.
- ۱۰- تنوع مواد آموزشی
- ۱۱- اجرا پذیری: برنامه غیر واقعی و حالت آرزو گونه نداشته باشد

آزمون فصل اول و دوم:

- ۱- چند مورد از ویژگیهای تعلیم و تربیت را نام ببرید؟
- ۲- انواع برنامه ریزی در تعلیم و تربیت را نام ببرید و مثال بزنید؟
- ۳- تفاوت برنامه ریزی آموزشی و درسی در چیست؟
- ۴- عناصر برنامه درسی از نظر واکر را نام ببرید؟

مراحل برنامه ریزی درسی

چه چیزی باید آموخته شود؟

نیازسنجی
اهداف آموزشی
انتخاب محتوا

چگونه باید آموخته شود؟

سازماندهی محتوا
روشهای تدریس
تولید مواد آموزشی

اجرا

ارزشیابی

فصل سوم

نیازسنجی : اصول و روشها

Need assessment

مفهوم نیازسنجی

هدف غایی نظام تربیتی ایران : تربیت انسان مقرب الهی
نیاز سنجی: عبارت است از فرایند مطالعه و شناخت ماهیت فرد، جامعه
و رشته علمی به قصد تشخیص ضرورت‌های تربیتی.

نظام اعتقادی و ارزشی جامعه در بررسی و شناخت نیازها تاثیر دارد

نیازهای برنامه درسی :

ضرورت‌های تربیتی بر گرفته از فاصله تا وضع مطلوب که با توجه به نیازها و علایق
فراگیرنده و مسائل اجتماعی موجود قابلیت تامین بدست آورده اند .

• وضع موجود ----- نیاز ----- وضع مطلوب

منابع گردآوری اطلاعات در نیاز سنجی

➤ ۱- مطالعه وضع مطلوب :

الف) داشتن نگاه تحلیلی به هدفهای سطوح بالاتر

ب) دیدگاههای مدیران و سیاست گذاران

ج) تجارب کشورهای دیگر

د) صاحب نظران حوزه برنامه ریزی درسی

ه) ماهیت یادگیرنده (یادگیرنده چه علایق و تمایلاتی دارد، توانایی ذهنی او در چه حد است، طبقه اجتماعی و اقتصادی او کدام است؟).

➤ ۲- مطالعه وضع موجود:

الف) وضعیت دانش آموزان از نظر وضع مطلوب چگونه است؟

ب) چه موانع و مشکلاتی موجب کندی و ضعف یادگیری می شوند؟

ج) برنامه های درسی و کتابهای درسی چه وضعی دارند؟

د) معلمان و امکانات یادگیری چگونه است؟

ه) جامعه چه انتظاراتی از برنامه درسی دارد؟

گردآوری اطلاعات در نیازسنجی :

از طریق ابزارهای مختلفی از جمله مشاهده رفتار و مصاحبه و غیره صورت می گیرد

پالایش اطلاعات

تیم نیازسنجی اطلاعات غیر ضروری را از اطلاعات ضروری تفکیک می کند

طبقه بندی اطلاعات

منجر به فهم نیازها می شود و می توان اطلاعات در مقوله های فردی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و غیره طبقه بندی کرد

تبدیل اطلاعات به نیاز

- اطلاعات مبنای نیازند نه خود نیاز لذا برای تشخیص نیاز باید وضع مطلوب که قبلاً تعیین شده را در نظر بگیریم و براساس آن به وضع موجود بنگریم.

- به عنوان مثال: اگر در وضع مطلوب "انسان قانون گرا" را منظور کرده ایم و وضع موجود نیز "ناآگاهی افراد از اهمیت قانون گرایی" را نشان می دهد می توان براساس اطلاعات و وضع موجود و مطلوب نتیجه گرفت که آگاه سازی افراد از نقش قانون یک نیاز آموزشی است.

اولویت بندی نیازها

اولویت بندی نیازها براساس موقعیت زمانی، پایه تحصیلی، جایگاه ذاتی نیاز، مسائل و مشکلات موجود و غیره

تبدیل نیاز به هدف

نیازهای آموزشی مبنای هدف برنامه درسی اند. به همین دلیل پس از تعیین نیاز، طبق اصول هدف نویسی، هدفهای برنامه درسی تدوین می شوند

الف) نیاز دانش آموزان

اغلب این نوجوانان بر ارزشهای راستگویی و درستکاری ارج نمی گذارند و احترام کمی برای بزرگترهای خود قائل اند

ب) هدفهای برنامه درسی

پرورش احساس ارج گذاری بر ارزشها در رفتار انسانی در مدرسه

اصول نیاز سنجی

➤ رعایت ملاکهای تحقیق (تعریف واضح مسئله، تعیین هدفها و سوالات تحقیق، طراحی و اجرا، نتیجه گیری)

➤ واقع بینی (واقعيتها به خوبی شناخته شوند و تصميم گيري براساس آنها صورت گیرد و تعصبات غير اصولی منجر به انکار آنها نشود)

➤ جامع نگری (انسان ذاتا چند بعدی است و بایستی به تمام ابعاد تربیت آن توجه شود)

➤ پیوند واقعیت با آرمان (نیازهای اصلی از پیوند آنچه بزرگسالان در نظر دارند با مطالعه امور واقعی حاصل می شود)

➤ کفایت و وثاقت اطلاعات (کفایت اشاره به حجم اطلاعات و وثاقت اشاره به نوع اطلاعات دارد)

➤ تناسب با دوره تحصیلی

➤ تداوم (در امور جاری جامعه تغییرات سریعتر اتفاق می افتد که بایستی در نظر گرفته شود مثل پیشرفت فناوری

➤ اولویت بندی (این اصل نه به تعیین نیازها بلکه به تعیین میزان اهمیت و ضرورت توجه به آنها مربوط است)

الگوهای نیازسنجی

الف) الگوی کلاسیک

ب) الگوی استقرایی

ج) الگوی قیاسی

➤ الگوی کلاسیک نیازسنجی آموزشی:

- ✓ تعیین هدفهای کلی آموزش
- ✓ طراحی و تدوین برنامه درسی
- ✓ اجرای برنامه درسی
- ✓ ارزشیابی اجرایی

✓ استفاده صاحب نظران و کارشناسان از این الگو توصیه نمی شود

➤ الگوی استقرایی نیازسنجی آموزشی

- ✓ شناسایی منابع، روشها و ابزارهای اطلاعاتی درباره رفتار و عملکرد کارکنان (با استفاده از نمونه پرسشنامه مخصوص)
- ✓ تعیین یک یا چند منبع ، روش و ابزار برای جمع آوری اطلاعات (با استفاده از فرم مخصوص)
- ✓ جمع آوری اطلاعات درباره نیازهای آموزشی کارکنان (با استفاده از انواع فرمها و پرسشنامه های تحلیل جامعه، سازمان، محیط، شغل و فرد)
- ✓ تکنیک و طبقه بندی اطلاعات، براساس انواع رفتارها و عملکردها
- ✓ تعیین رفتار مورد انتظار
- ✓ مقایسه رفتار موجود با رفتار مورد انتظار
- ✓ تعیین میزان اختلاف عملکرد (تفاضل رفتار مورد انتظار با رفتار موجود)
- ✓ تحلیل اختلاف بر پایه دانش، نگرش و مهارت
- ✓ تعیین نیاز آموزشی
- ✓ تبدیل نیازها به اهداف آموزشی
- ✓ تهیه برنامه درسی
- ✓ اجرای برنامه
- ✓ ارزشیابی و بازنگری برنامه

➤ الگوی قیاسی نیازسنجی آموزشی :

- ✓ ۱. هدفهای کلی را شناسایی یا تدوین کنید (در صورت موجود بودن)
- ✓ ۲. برای هر هدف چند شاخص رفتاری بنویسید
- ✓ ۳. درباره رفتارهای موجود به گردآوری اطلاعات بپردازید
- ✓ ۴. رفتارهای موجود را با شاخصهای رفتاری مقایسه کنید
- ✓ ۵. اختلافات شاخصهای رفتاری و رفتارهای موجود را فهرست کنید
- ✓ ۶. اختلافات را در قالب نیازها بیان کنید
- ✓ ۷. نیازها را به صورت اهداف ویژه بیان کنید
- ✓ ۸. به تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه بپردازید
- ✓ ۹. بازنگری کنید

تکنیکها و روشهای نیاز سنجی

- تکنیک دلفی
- تکنیک فیش باول
- تکنیک رویداد مهم یا بحرانی
- تکنیک درخت خطا
- تکنیک بارش مغزی
- تکنیک تستینگ یا آزمون وظایف کلیدی
- روش تجزیه و تحلیل شغل
- تکنیک تل استار
- تکنیک سه بعدی کافکا، کوریکان و جانسون
- روش نیاز سنجی آموزش کارکنان
- روش نیاز سنجی آموزشی مبتنی بر نظر خواهی
- الگوی تحلیل وظیفه و الزامات دانشی - مهارتی

تفکیک دلفی: (Delphi technique)

در این تکنیک قضاوتها و نگرشهای افراد و گروه ها به طور منسجم و هماهنگ جمع آوری می شود.

در طرحها و پروژه هایی که ضرورت دارد تا دیدگاههای افراد مطلع و آگاه جمع آوری و میان آنها توافق و همخوانی ایجاد شود، تکنیک دلفی کاربرد زیادی دارد. مراحل این تکنیک شامل:

- ۱- مشخص کردن اولین سوال مهم و اساسی
- ۲- شناسایی کارشناسان و صاحب نظران دارای قدرت تشخیص
- ۳- ارسال سوال اولیه یا آغازین برای جامعه کارشناسان و دریافت پاسخهای آنها
- ۴- تجزیه و تحلیل پاسخهای کارشناسان و گنجاندن پاسخها در سوال دیگری برای دور بعد
- ۵- تجزیه و تحلیل دوباره پاسخهای کارشناسان
- ۶- ادامه تا زمانی که توافق کامل در مورد اولویت بندی نیازها و اهداف صورت گیرد

تکنیک فیش بال Fishbowl technique

در این تکنیک افرادی که قرار است از آنها نظرخواهی شود در یک مکان گرد هم می آیند در ادامه به گروه های فرعی ۶ تا ۸ نفره تقسیم می شوند سپس هر گروه با اعضای خود به توافق رسیده و از هر گروه یک نماینده انتخاب می شود و نمایندگان هر گروه در مکان دایره ای شکلی گرد هم جمع شده و به یک توافق جمعی می رسند

بنابراین مراحل این روش به شکل خلاصه شامل موارد زیر است:

- ۱- موضوع مورد بررسی برای نیازسنجی را روشن کنید
- ۲- از افراد مطلع دعوت کنید
- ۳- مکان مناسب برای جلسه و تجمع را تدارک ببینید
- ۴- افراد را به گروه های ۶ تا ۸ نفره تقسیم کنید
- ۵- برای بحث و بررسی و انتخاب نماینده به گروه ها فرصت کافی دهید
- ۶- فرآیند را تا دستیابی به توافق پیشگیری کنید

تکنیک رویداد مهم یا بحرانی

این تکنیک مشخص می کند که در سازمان، مجموعه ای از فعالیتهای موثر انجام می شود یا خیر؟

در این تکنیک، فرض بر این است که رویدادهای درون سازمان به عملکرد مثبت و یا منفی کارکنان مربوط می شود، از این رو، **با** شناسایی عملکرد کارکنان برجسته و ضعیف، کوشش می شود عملکردهای برجسته از طریق آموزش به دیگر کارکنان تعمیم یابد و عملکردهای ضعیف زدوده شود. در این تکنیک، در واقع، فاصله عملکرد کارکنان برجسته و ضعیف نیازی می باشد که باید برای افزایش کارایی سازمان برطرف گردد

مراحل این تکنیک

۱- هدف یا منظوری که باید با استفاده از تکنیک رویداد مهم یا بحرانی به آن نایل شوید به وضوح بیان کنید

۲- چند نفر را که مناسب و در موقعیتی اند که می توانند جنبه های مورد نظر در سیستم مربوط را مطالعه و بررسی کنند شناسایی کنید

۳- ابزارهای مورد نیاز برای جمع آوری رویداد از پاسخ دهندگان را مشخص کنید: پرسشنامه ها، بررسی ها، مصاحبه ها، در صورتی که مصاحبه با عنوان ابزار برگزیده شود باید فرمهای از قبل تهیه شده ای به مصاحبه شوندگان تحویل داد تا بتوانند اطلاعات لازم و ضروری را ثبت کنند

۴- دستورات و راهنماییهای لازم را به پاسخ دهندگان ارائه کنید

۵- وقایع مهم یا بحرانی را جمع آوری کنید

۶- رویدادهای مهم بدست آمده را در قالب موضوعات مشترک دسته بندی کنید

۷- رویدادها را معتبر کنید یعنی به چند نفر از اطلاع دهندگان آنها ارائه دهید تا مطمئن شوید چیزی از قلم نیفتاده است

۸- فهرستی نهایی از رفتارهایی که باید در سیستم مورد نظر گنجانده شوند تهیه کنید

۹- رفتارها را دوباره به صورت نیازها یا اهداف سیستم بیان کنید

• تکنیک تستینگ یا آزمون وظایف کلیدی :

- در این تکنیک، با انجام آزمون از کارکنان درباره وظایف شغلی آنها، میزان سؤالاتی که از سوی پاسخگویان جواب داده نشده است به عنوان نیاز مطرح می شود که باید برای رفع آن کوشش شود.

• تکنیک تجزیه و تحلیل شغل :

• در این تکنیک، از طریق مشاهده، مصاحبه با کارکنان و سرپرستان و بررسی اطلاعات مربوط به شرح شغل، وظایف شغلی کارکنان به روشنی تجزیه و تحلیل و شناسایی می‌گردد. فاصله توانمندی موجود کارکنان با مهارت‌های لازم برای انجام شرح وظایف شغلی به عنوان نیاز آموزشی در نظر گرفته می‌شود. تکنیک تجزیه و تحلیل شغل، سابقه طولانی دارد و به لحاظ ساده‌بودن سال‌هاست که برای استخدام و آموزش کارکنان از آن استفاده می‌شود. این تکنیک برای کارکنان حرفه‌ای مثل نظام سلامت، تکنیک نسبتاً مناسبی می‌باشد.

تکنیک بارش مغزی

- در این تکنیک تعدادی از صاحب نظران با آزادی کامل درباره موضوعی خاص (نیازهای آموزشی) به اظهار نظر و ارائه اندیشه های نو می پردازند.
- **روش کار :** حدود ۸ تا ۱۵ نفر از متخصصان و صاحب نظران یک شغل در قالب گروه های ۳ تا ۵ نفره سازماندهی می شوند و درباره نیازهای شغل خود به **بحث و تبادل نظر آزاد** می پردازند، تمام نظرات ثبت و بررسی می شود

• تکنیک تل استار

- ۱- موضوع نیازسنجی را مشخص کنید و در اختیار مدارس قرار دهید
- ۲- فهرست پیشنهادی را جمع آوری و نمایندگان و کمیته نظارتی را با همکاری مدارس مشخص کنید
- ۳- گروه بحث را در سطح منطقه تشکیل دهید
- ۴- فرآیند را تا دستیابی به توافق دنبال کنید

فصل چهارم : تعیین هدف در برنامه درسی

مفهوم هدف و معیارهای تعیین آن:

پس از نیازسنجی، هدفهای برنامه درسی تعیین می شوند. همه فعالیتها و طراحیهای فرآیند برنامه ریزی درسی در پرتو هدفها انجام می گیرد. در واقع نیازها، کاستیها و خلاها را نشان می دهند و به قصد پاسخگویی به آنها هم تعیین می شوند بنابراین اگر در انتخاب هدفها دقت علمی و آموزشی لازم انجام نگیرد، نیازهای آموزشی تامین نمی شوند.

هدف ----- حد یادگیری

برای دوره ابتدایی تعیین هدف می کنیم ----- حد یادگیری دانش آموزان

حد یادگیری را چند عامل مشخص می کند:

۱- ماهیت یادگیرنده (توانایی ذهنی، علایق، تمایلات، نیازها و حتی ویژگیهای بومی و محلی او مستقیماً در چگونگی هدف تاثیر گذارند)

۲- زندگی اجتماعی: فرد را برای ایفای نقش موثر در جامعه آماده سازد (نیازهای اجتماعی، مسائل و مشکلات اجتماعی، ارزشها و آرمانهای اجتماعی)

۳- رشته علمی : ساختار رشته علمی را بشناسیم و با توجه به نوع دوره و پایه تحصیلی، بین آن ساختار و هدف رابطه برقرار کنیم.

۴- نظام اعتقادی و ارزشی : در منابع دینی و فلسفی قابل جستجو است (قرآن ، احادیث، قانون اساسی کشور....)

سطوح هدفها

- (الف) هدفهای آرمانی : فیلسوفان و نظریه پردازان جامعه آنها را ارائه می دهند (مثال: تربیت ملت عادل، تحقق فرصتهای مساوی برای همه ...)
- (ب) مقاصد آموزشی : نسبت به هدفهای آرمانی کلیت کمتری دارند و میان مدت هستند. مثال : تاسیس مدارس فنی و حرفه ای
- (ج) هدفهای جزئی : مختص فرآیند یاددهی - یادگیری است و سطوحی دارند مثلاً مدرسه معین، درس خاص یا افراد روستا

هدفهای غایی

مقاصد آموزشی

هدف کلی

هدفهای یک درس (هدفهای جزئی)

هدفهای یک واحد درسی (هدفهای رفتاری)

- برنامه ریزان درسی باید قبل از هر چیز از دیدگاه فلسفی، فرهنگ و کشور خود شناخت درستی داشته باشند و براساس آنها درباره منابع و تعیین هدف تصمیم گیری کنند؛ تا هنگامی که برنامه ریزان درسی یک عقیده محکم فلسفی پیدا نکرده اند باید به همه مکاتب فکری توجه کنند.

تحقق هدفها

محیط مدرسه تنها محل تحقق هدفها نیست و باید بین فعالیتهای فراگیران و محیط اجتماعی خارج از مدرسه نیز ارتباط لازم وجود داشته باشد.

- ۱- فرد از همه جا فرا می گیرد: خانواده، همسالان، گروه های محلی، رسانه ها ...

- ۲- غنای تجربیات موجب یادگیری عمیق است: هر چه تجربیات غنی تر باشد، یادگیری عمیقتر و همه جانبه تر انجام می گیرد. و این غنای تجربه نیز به عوامل و وسایل یادگیری در محیط بستگی دارد

- ۳- دیدن بیش از شنیدن موثر است

- ۴- پژوهشگری شیوه موثر تحقق هدفهاست

رابطه هدف با زمان

- اگر برنامه درسی صرفاً به **گذشته** گرایش داشته و حاوی میراثها و آثار فرهنگی گذشته باشد، افراد را کاملاً ایستا پرورش می دهد. همچنین اگر فقط بر زمان **حال** تاکید کند افرادی طالب روزمرگی و علاقمند به تامین نیازهای آتی شکل خواهد داد. از طرفی اگر صرفاً **آینده** را در نظر بگیرد، افرادی آرمانگرا و گسسته از واقعیت تربیت می کند.
- از این رو می توان گفت در تعیین هدفهای برنامه های درسی ضروری است به نیازهای آنی و آتی دانش آموزان توجه شود تا آنان با عبور از واقعیتهای زندگی خود رو به سوی آینده داشته باشند.

رابطه هدف برنامه درسی با نیاز آموزشی

هدف باید بر نیاز مبتنی شود. هر قدر هدفها با نیازها رابطه منطقی تر و قویتری پیدا کنند، اعتبار بیشتری خواهند داشت.

نیاز (اکثر دانش آموزان نمی توانند آثار روابط ناسالم دوستی را در انحرافات اخلاقی بررسی کنند) --- هدف: تقویت توانایی تجزیه و تحلیل کجرویهای اخلاقی در دانش آموزان

حیطه های هدف

➤ مفاهیم و اطلاعات

➤ **مهارت‌های شناختی** که تمام تواناییهای ذهنی و فکری مورد نظر برنامه ریز را در بر می گیرد.

➤ **روانی - حرکتی** که آن بخش از انتظارات است که به هماهنگی بین روان و عضو یا اعضای از بدن مربوط میشود.

➤ **گرایشها و ارزشها** که شناختهای گرایشی و ارزشی، تاثیرات عاطفی و باورها و عقاید مورد انتظار را در بر می گیرد.

فصل پنجم: انتخاب محتوا و تجربیات یادگیری

یادگیری مستلزم داشتن محتوایی است.

محتوا عبارت است از مجموعه مفاهیم ، مهارتها و گرایشهایی که برنامه ریزان آن را انتخاب و سازمان دهی می کنند و تعامل یاددهی - یادگیری معلم و شاگرد آن را تولید می کند.

ماهیت محتوا (ویژگی ذاتی محتوا):

(۱) **اشاره به رشته علمی :** ساختار منطقی دانش یکی از عوامل موثر در انتخاب و سازماندهی محتواست و در تحقق رشد و تربیت یادگیرنده ایفای نقش میکند.

(۲) **محتوا و بزرگسالان:** در تهیه محتوای برنامه درسی، بزرگسالان برداشتهای خود را محور انتخاب قرار می دهند.

(۳) **محتوا و روش:** محتوا و فرآیند یکسان نیستند اما برنامه ریزان بایستی در تدوین محتوا به روش و فرایند کسب دانش توسط یادگیرنده هم توجه کنند

ارائه محتوا:

- ارائه محتوا به شکل‌های : مکتوب، تصاویر و عکسها، فعالیتهای یادگیری، فعالیتهای خارج از مدرسه است
- گاهی یک عکس خوب و معنادار بیشتر از نوشته در یادگیری یادگیرنده تاثیر می گذارد.

اصول انتخاب محتوا

➤ **اهمیت:** محتوای انتخاب شده باید از درجه بالای اهمیت (از نظر دانش، فراگیرنده و ایجاد تجربیات معنادار و طرحهای مسئله مدار اجتماعی و اقتصادی و

سیاسی) برخوردار باشد

➤ **اعتبار:** به دلیل انفجار اطلاعات، محتوا خیلی سریع صحت و اعتبار خود را از دست می دهند لذا محتوا باید از نظر اعتبار بررسی و بازبینی شود.

➤ **علاقه فرا گیرنده:** خود یادگیرنده نیز می تواند منبع برنامه درسی باشد و اگر دانش برای زندگی فراگیرنده معنادار باشد از وجود خود او می جوشد

➤ **سودمندی:** از نظر موضوع محورها، آموزش دانشی که فراگیرنده را برای شغل آینده و فعالیتهای دیگر بزرگسالی آماده کند سودمند است و از نظر طرفداران

طرح فراگیرمدار، محتوایی که بتواند فرد را در بدست آوردن درک صحیح از هویت خود و معنای زندگی کمک کند سودمند است و از نظر حامیان طرح مسئله

محور، محتوایی سودمند است که در غلبه بر مشکلات اجتماعی و سیاسی کاربرد مستقیم داشته باشد.

➤ **قابلیت یادگیری:** محتوا خارج از حد تجربیات دانش آموزان انتخاب نشود

➤ **انعطاف پذیری:** محتوا با توجه به زمان و بودجه، منابع و قوانین انتخاب شود.

اصول انتخاب تجارب و فعالیتهای یادگیری

محتوا و تجارب یادگیری جدای از هم نیستند

تجارب یادگیری باید به گونه ای انتخاب شود که:

- دانش آموز برای تمرین رفتارهای مناسب با هدفهای مورد نظر فرصت لازم را داشته باشد.
- دانش آموز از انجام آنها احساس رضایت کند.
- با آمادگی دانش آموزان هماهنگ باشد.
- معلم امکان بهره گیری از تجارب گوناگون را داشته باشد.
- به هدفهای تربیتی نامطلوب منجر نشوند.
- ایده ها ، مهارتها و شیوه های درک و تفکر را که برای دانش آموزان و جامعه ارزش تربیتی دارند پرورش دهند.
- به دانش آموزان اجازه دهند که با جنبه های دیگر برنامه درسی ارتباط حاصل کنند .
- زمینه و امکان تحقیق را برای فراگیر فراهم سازند و انگیزه و عواطف لازم برای این کار را در او بوجود آورند.

شیوه های سازمان دهی محتوای برنامه درسی

➤ سازمان دهی بر اساس رشته های علمی :

رایج ترین شیوه سازمان دهی محتواست . دروسی مانند فیزیک، شیمی، ریاضیات و...

➤ روشهای سازمان دهی تلفیقی:

۱- موازی سازی رشته ها : در آن دو یا چند رشته با یکدیگر هماهنگ و مرتبط می شوند در این شیوه آنچه در یک رشته یاد گرفته میشود با یادگیری هماهنگ در رشته ی دیگر تقویت میشود.

ادبیات ایران

تاریخ ایران

این سازماندهی به دو صورت امکان پذیر است :

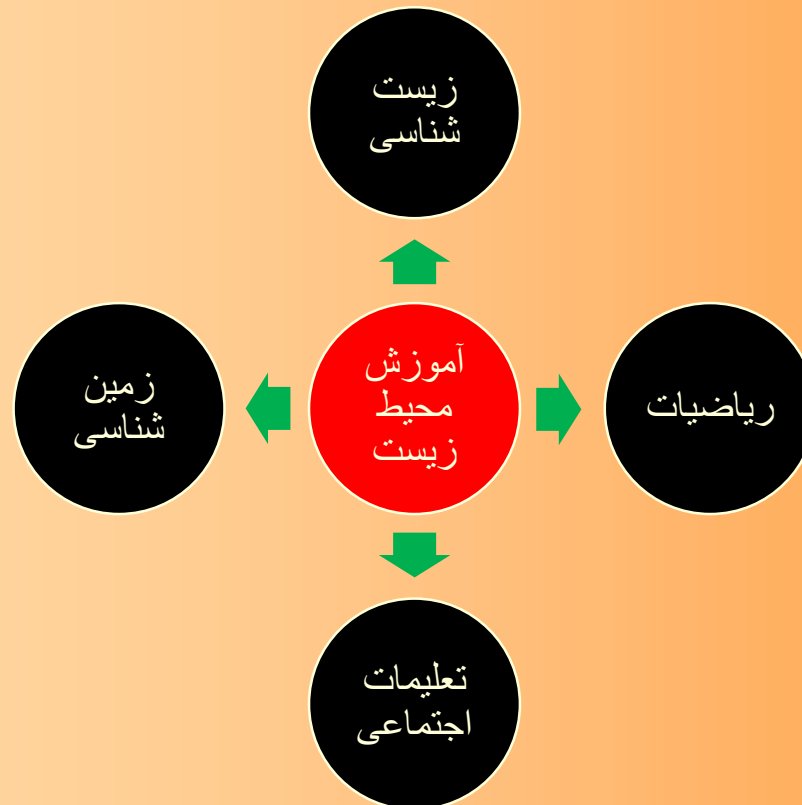
۱-۱- محتوای یک درس در خدمت یادگیری بهتر و آسان تر محتوای درس دیگر قرار گیرد.

۱-۲- محتوای دروس مختلفی که یک محور مشترک دارند در یک سال تحصیلی آموزش داده شود.

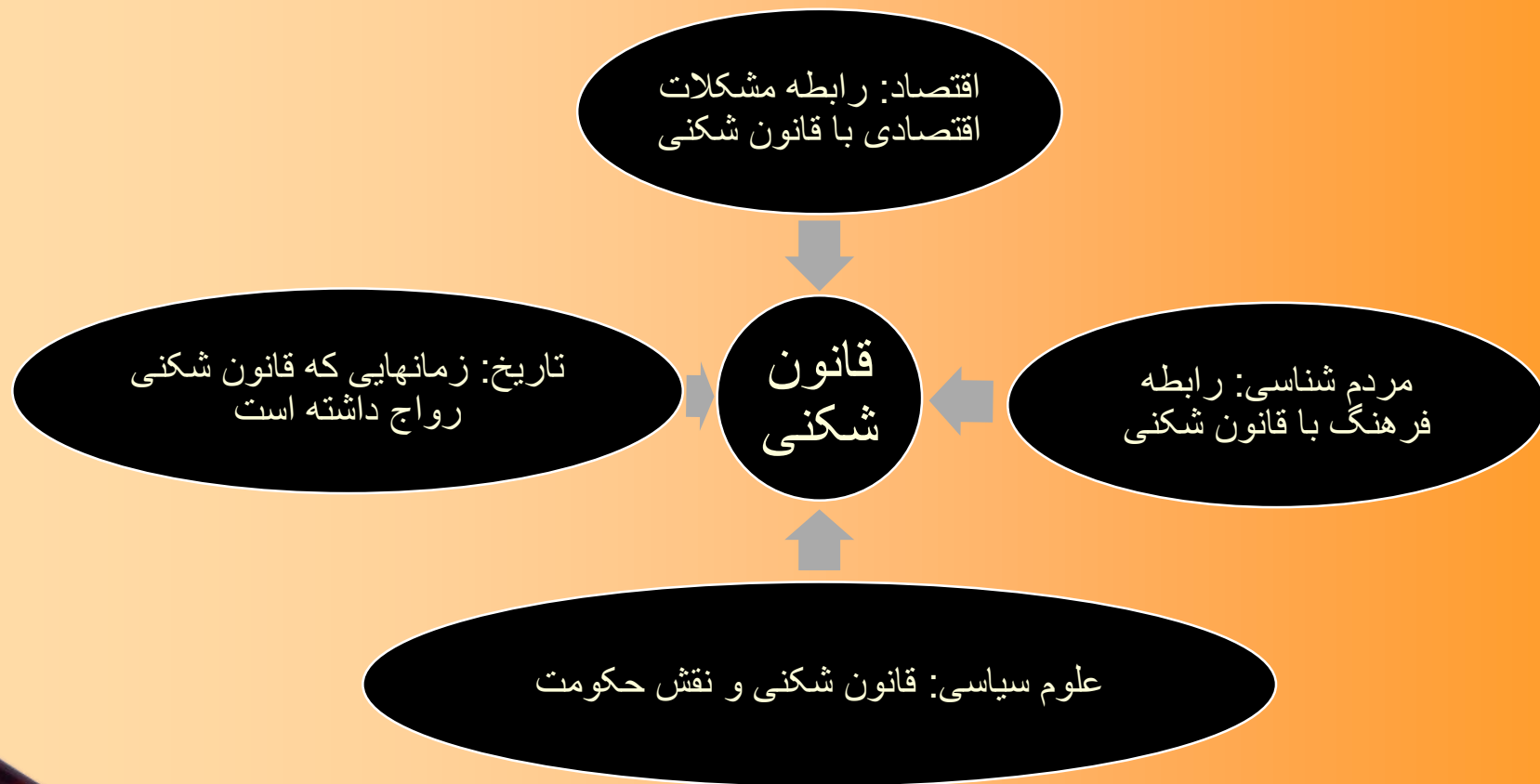

۲- چند رشته ای: یک موضوع درسی از طریق چند رشته آموزش داده می شود
یک موضوع یا مساله به طور همه جانبه بررسی می شود. همچنین موضوع یا
مساله مورد مطالعه از واقعیتهای زندگی گرفته می شود

۳- بین رشته ای: واحدها یا دروس، با هم ترکیب می شوند و عناوین درسی جدید بوجود می آورند. به عبارت دیگر استقلال رشته ها از بین می رود و برای مطالعه هر موضوع یا مساله ای روشهای مطالعه هر کدام از رشته های علمی به کار گرفته می شوند.

روش سازماندهی عمودی محتوا

➤ از کل به جزء:

جامع ترین و کلی ترین مفهوم در راس قرار می گیرد و مفاهیم جزئی تر در سطوح پائین تر سلسله مراتب قرار میگیرند .

➤ از جزء به کل :

ابتداء مفاهیم جزئی تر و به تدریج مفاهیم کلی تر که شمول آنها بیشتر است آموزش داده میشود .

➤ مارپیچی:

برخی از مفاهیم و موضوعات اساسی به تدریج در برنامه درسی عرضه میشوند بدون اینکه همه زمینه های یادگیری بطور کامل و منظم تکرار شوند.

➤ از اطلاعات تا تعمیم (تفکر استقرایی):

محتوای از قبل تهیه شده ای برای آموزش عرضه نمی شود بلکه معلم فعالیتهایی برای فراگیران تعیین میکند تا آنها با انجام دادن این فعالیتهای به آگاهیهای مورد نظر دست یابند .

➤ توسعه تدریجی مفاهیم :

چند مفهوم اساسی تعیین وبه تدریج در محیط های مختلف از نزدیکترین تا دورترین محیط مطرح میشوند.

فصل هفتم: انتخاب روشهای تدریس

اصول انتخاب روش تدریس:

- **تناسب باهدف:** روشهای تدریس باید با اهداف یادگیری (شناختی، عاطفی و روانی حرکتی) متناسب و هماهنگ باشند.
- تناسب با محتوا
- **تناسب با اصول یادگیری:** مثلاً اصل توجه به تجربیات قبلی
- تناسب با محدودیتهای و تواناییها: از امکانات باید استفاده کرد و محدودیتهای را باید نظر گرفت.
- **تناسب با نظام ارزشی:** روشهایی که به نوعی حریم ارزشها را می شکند در نظام تربیت اسلامی ممنوع است
- تناسب با علایق دانش آموز: روش تدریس دوره ابتدایی بایستی بازی محور باشد
- **تناسب با زمان آموزش**
- فعال سازی یادگیرنده: در صورت فعال بودن یادگیرنده، محتوای یادگیری در فرد درونی و زمینه تغییر رفتار در او فراهم م
- **تلفیق آموزش و پرورش:** روش تدریس معلم در طول سال تحصیلی باید طوری سازماندهی و مدیریت شود که به تدریج نگرشها و مهارتهای گوناگون را در دانش آموزان تقویت کند
- بسیج همه قوای درون: روش تدریس باید تمام تواناییها و قوای یادگیرنده را در بر گیرد.
- **فرصتهای متنوع یادگیری:** گاهی کلاس برای فعالیت مناسب است و گاهی بیرون کلاس و یا یک سفر کوتاه درون شهری
- توازن ابعاد یادگیری (شناختی، عاطفی و روانی و حرکتی)
- **انعطاف در شرایط مختلف** (سازگاری روشها با ویژگیهای فردی دانش آموزان و درک تفاوتهای آنها)
- ترکیب روشها

الگوهای تدریس

➤ الگوی پیش سازمان دهنده :

سازمان دهنده مطلبی متمایز و کلی تر از مطالب خود درس است و ذهن فراگیر را برای جذب مطلب جدید آماده میکند بنابراین پیش سازماندهنده باید انتزاعی تر و وسیع تر از یادگیری جدید باشد.

مثال: جامعه --- اجتماع --- مفهوم گروه --- تاثیر گروه در فرد

مراحل تدریس:

✓ **ارائه پیش سازمان دهنده :** با ذکر مثال و بیان ویژگیها، زمینه درک سازمان دهنده را فراهم کنید

✓ **ارائه مطلب اصلی :** ارتباط سازمانی مطلب را با پیش سازماندهنده آشکار سازید

✓ **تحکیم سازمان شناخت :** از شاگردان بخواهید نظر خود را در خصوص مطالب جدید و ارتباط آنها با پیش سازمان دهنده بیان کنند.

➤ الگوی کسب مفهوم :

کسب مفهوم عبارت است از جستجو و فهرست خواصی که از آن برای تمیز مثال ها از غیر مثال های طبقات استفاده میشود . این الگو از دانش آموز می خواهد مثال هایی از یک مفهوم را که دارای خواص آن مفهوم اند با مثال هایی که فاقد آن خواص اند مقایسه کند و به یک مفهوم برسد .

➤ مثلاً : آموزش مبحث مخلوط و محلول

مراحل تدریس:

- ✓ تعیین هدفهای آموزشی
- ✓ تعیین صفات بارز مفهوم
- ✓ توصیف بعضی کلمات و عبارات پیش نیاز مفهوم
- ✓ در اختیار دانش آموز قرار دادن مصداقهای مثبت و منفی
- ✓ تحکیم شناخت مفهوم با فعالیت بیشتر یادگیرنده.

➤ الگوی کاوشگری :

این الگو برای ایجاد و تقویت تفکر علمی در فراگیران بوجود آمده است. آموزش کاوشگری با معرفی یک حادثه شگفت انگیز به شاگردان شروع می شود .

مراحل تدریس :

- ✓ مواجهه با مساله
- ✓ گرد آوری داده ها : شناخت رویداد
- ✓ گرد آوری داده ها : آزمایشگری ، سازماندهی به توضیح یا ضابطه
- ✓ تحلیل راهبرد کاوشگری و توسعه موثر ترین آنها.

• یادگیری معنی دار :

- آزوبل معتقد است که اگر مفاهیم قبلی ذهن را به سلسله زنجیری تشبیه کنیم که حلقه های آن به یکدیگر متصل اند، مطلب جدید باید همانند حلقه ای جدید با حلقه های قبلی مفاهیم ارتباط یابد. اگر چنین اتصالی رخ داد یادگیری معنی دار تحقق یافته است

طراحی و تولید کتاب درسی

- هر کتاب درسی از یک بخش مقدماتی، بخش پیکره یا متن، بخش پایانی تشکیل شده است.
- کتاب راهنمای معلم
- کتاب کار دانش آموز
- فیلم آموزشی
- کتابهای کمک درسی
- کتابهای دانش افزایی

جدول ۸-۱ ویژگیهای کتاب درسی مطلوب		بخشهای مقدماتی کتاب درسی	
روشهای پیشنهادی	ویژگیها	مقدّمات کتاب	مقدّمات فصل
۱. فهرست مطالب را با ذکر عناوین فصلها و دروس تنظیم کنید؛ سعی کنید عناوین و اجزای فصول متوازن و متعادل باشند. ۲. مقدمه‌ای برای کتاب بنویسید و مواردی مانند: موقعیت کتاب درسی در دوره تحصیلی، ساختار کلی کتاب و رابطه محتوای کتاب با زندگی را در آن بگنجانید. ۳. هدفهای یادگیری کتاب را به طور مجزا و در قالب زیبا ارائه دهید. ۴. راهبردهای مطالعه و یادگیری درس را به طور مجزا و با ذکر نمونه توضیح دهید.	دارا بودن هدفهای یادگیری بیان موقعیت کتاب درسی در بین کتابهای دوره تحصیلی معرفی ساختار کلی کتاب بیان رابطه محتوای کتاب با زندگی فهرست مطالب راهبردهای مطالعه و یادگیری	مقدّمات کتاب	
۱. مقدمه‌ای برای فصل بنویسید و مواردی مانند: موقعیت و ساختار فصل در کتاب را در آن بگنجانید. ۲. هدفهای یادگیری فصل را به طور مجزا و در قالب زیبا ارائه دهید. ۳. برای تقویت انگیزه یادگیری به شیوه‌های مختلف می‌توانید عمل کنید؛ مثلاً حادثه یا مسئله را بیانی هیجانی طرح کنید.	دارا بودن هدفهای یادگیری بیان موقعیت فصل در کتاب درسی معرفی ساختار مطالب فصل تقویت انگیزه یادگیری	مقدّمات فصل	
۱. در مقدمه‌ای کوتاه و متصل به درس، هدفهای یادگیری درس را یادآور شوید. ۲. برای حساس‌سازی یادگیرنده می‌توانید به شیوه‌های گوناگون عمل کنید؛ مثلاً سؤالی طرح کنید که پاسخ آن برای یادگیرنده جالب باشد.	دارا بودن هدفهای یادگیری حساس‌سازی یادگیرنده به یادگیری	مقدّمات درس	

ادامه جدول ۸-۱		روشهای پیشنهادی	
مفرد درس	انتخاب محتوا	ویژگیها	ساختار کتاب
	سازماندهی محتوا	اعتبار اهمیت علاقه سودمندی قابلیت یادگیری	توالی وحدت تداوم وسعت
		۱. با نظر متخصصان موضوعی و منابع علمی از اعتبار علمی محتوا مطمئن شوید. ۲. مفاهیم، مهارتها، روشها و سایر اجزای محتوا را طوری انتخاب کنید که ابعاد وجودی افراد را رشد دهند. ۳. با مطالعه روانشناسی و تحقیقات انجام شده، علایق مخاطب را بشناسید و محتوا را با آنها هماهنگ سازید. ۴. نیازها، ضرورتها و مهارتهای زندگی افراد را بشناسید و مطالب را برای تأمین آنها انتخاب کنید. ۵. محتوا را با توانایی ذهنی افراد منطبق سازید. ۶. مفاهیم اصلی درس را در طول آموزش تکرار کنید؛ ضروری است تکرار با توسعه مفاهیم همراه باشد. ۷. در موارد ارتباط درس با دروس موازی، بین مطالب مشترک پیوند برقرار کنید.	
		۱. محتوای کتاب را می توانید از ساده به مشکل، از کل به جزء و از جزء به کل تنظیم کنید (نوع سازماندهی به نوع درس بستگی دارد). ۲. برای ایجاد انسجام در محتوای کتاب درسی: الف) عناوین جزئی را در ارتباط با عنوان کلی درس انتخاب کنید؛ ب) از طریق «مقایسه» و «رابطه علی» بین عبارات متن «انسجام» را حفظ کنید؛ ج) بین مفاهیم، مهارتها و نگرشها ارتباط و هماهنگی لازم را برقرار سازید؛ د) عکس، تصویر و سایر عناصر را برای تقویت یادگیری مفاهیم به کار بگیرید.	

ساختار کتاب		ویژگیها	روشهای پیشنهادی
متن درس	فعال سازی یادگیرنده	برجسته سازی تحریک فکر فعال سازی عینی سازی	۱. واژگان و نکات کلیدی درس را معرفی کنید. ۲. برخی نکات مهم درس را به طریق مناسب برجسته سازید (با تفاوت نوع حروف، تفاوت رنگ و ...). ۳. از جمله های طولانی که معنا در آنها گم می شود، بپرهیزید. ۴. درس را با یک سؤال آغاز کنید. ۵. در متن درس نیز برای حفظ توجه افراد سؤالاتی بگنجانید. ۶. با ذکر مثالها و نمونه های مناسب، ارتباط مطالب را با زندگی افراد مشخص کنید.
	پایان کتاب	ایجاد مکان برای ارتباط بیشتر امکان توسعه اطلاعات	۱. منابع و مآخذ مناسب را معرفی کنید. ۲. آدرس نهادها، سازمانها و شرکتها مرتبط با محتوای کتاب را ارائه کنید. ۳. سایتهای اینترنتی مناسب را معرفی کنید.
بخشهای پایانی	پایان فصل	مرور فصل ارزشیابی بعد انگیزشی	۱. مفاهیم و پیامهای اصلی فصل را در پایان جمع بندی کنید. ۲. به قصد ارزشیابی مجموعی، پرسشها و تمرینهای مناسب پیش بینی کنید. ۳. مجموعه های کاربردی و انگیزشی مانند: معرفی مشاغل مربوط به محتوای فصل و تحقیقات و مطالعات لازم برای توسعه اطلاعات را در پایان فصل معرفی کنید.
	پایان درس	ارتباط با درس بعد	۱. در پایان درس، ضمن اشاره به نتیجه درس، ذهن فراگیرنده را به درس بعد معطوف سازید.

ارزشیابی برنامه درسی

ارزشیابی برنامه درسی فرایندی است مداوم و نظام یافته که در قالب سه نوع ارزشیابی در مراحل طراحی ، تدوین و اجرای برنامه درسی انجام می گیرد . این سه نوع ارزشیابی با توجه به اهداف و زمان بکارگیری عبارتند از :

➤ ارزشیابی تشخیصی (اولیه):

این نوع ارزشیابی در مرحله تعیین هدفهای برنامه ، استانداردهای آموزشی، محتوا، موادآموزشی و روشهای تدریس مورد استفاده قرار میگیرد و به برنامه ریزان درسی کمک میکند از طریق زمینه یابی ، نظر سنجی و مطالعات پیگیر اطلاعات مورد نیاز خود را در این زمینه ها بدست آورند و به انتخابی مناسب اقدام کنند.

➤ ارزشیابی تکوینی (مرحله ای) :

از مراحل شکل گیری برنامه درسی تا اجرای سراسری آن در نظام آموزش و پرورش، شورای برنامه ریزی درسی باید قسمتهای تهیه شده را بطور آزمایشی بررسی و ارزشیابی کند و بر اساس اطلاعات حاصل از این ارزشیابی به اصلاح برنامه یا انتخاب جایگزین برای آن اقدام کند.

➤ ارزشیابی مجموعی (پایانی) :

در این نوع ارزشیابی آموزش و پرورش و سفارش دهندگان برنامه درسی پس از توزیع سراسری برنامه میتوانند شیوه ی اجرای برنامه، مسائل و مشکلاتی که به مرور در برنامه ظاهر میشوند و بویژه تاثیر برنامه را در تشکیلات و سازمان تعلیم و تربیت مدیران، دانش آموزان و حتی والدین ارزشیابی کنند. این ارزشیابی بهتر است بوسیله ی ارزشیابی بیطرف که عملاً در تهیه و تدارک برنامه نقش چندانی نداشته اند انجام شود.

بنابراین ارزشیابی پایانی فرایندی است که مجموع عناصر برنامه درسی را در عرصه ی عمل و اجرا ارزشیابی میکند و با نتایج بدست آمده چه بسا موجب حفظ، اصلاح یا کنار گذاشتن برنامه درسی شود.

اجرای برنامه درسی

غالباً اجرای برنامه درسی از تهیه و تدوین آن مشکلتر است.

شیوه های اجرای برنامه درسی:

- یکباره:
چنانچه تغییر و اصلاح برنامه درسی ساده باشد و بخش کوچکی از آن را شامل شود میتوان آن را یکباره اجرا کرد.
- تدریجی:
اصلاحات و تغییرات به قسمت های کوچکتر تقسیم میشود و هر قسمت به دنبال قسمت دیگر اجرا میشود
- موازی:
در این روش بخشهایی که معلمان مجرب دارند زیر پوشش نظام جدید برنامه درسی قرار میگیرند و بخش های دیگر با برنامه درسی قبلی به فعالیت خود ادامه میدهند بنابراین امکان مقایسه دو برنامه فراهم میشود.

شرایط اجرای برنامه درسی:

➤ ایجاد شبکه های انتقال و توزیع برنامه

➤ آموزش ضمن خدمت معلمان

➤ تربیت معلم برای برنامه درسی

➤ توجیه مسئولان

➤ شکل و محتوای امتحانات

سایر عوامل موثر در اجرای برنامه درسی:

- یادگیرندگان
- والدین
- سازمانها و موسسات
- متخصصان و منتقدان تعلیم و تربیت
- حوزه های سیاست گذاری و خط مشی سازی

در مجموع باید گفت که هماهنگ سازی عوامل اجرایی با برنامه درسی یکی از ضرورت های تحقق اهداف یادگیری است زیرا هر یک از برنامه های درسی در مجموعه ای از امکانات و محدودیت ها اجرا میشود.

با آرزوی سربلندی و موفقیت برای شما دانشجو معلمان عزیز
تندرست و سلامت باشید

دوستدار شما استاد خانم حمیدی

ارزشیابی شما:

(پنج نمره ارائه مطالب کتاب ، سه نمره ارائه مقاله در مورد نیازسنجی
، ۱۲ نمره امتحان کتبی از این جزوه)

